

УДК 796.034.2

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/56-2-27>**Чжан ЛІАН,***orcid.org/0000-0002-57-50-2605*

аспірант кафедри перекладу

Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця

(Харків, Україна) *natochka230@gmail.com***УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В КИТАЇ**

Розглянуто результати вивчення наукової літератури та документів щодо проведення уроків фізичної культури у школах КНР, а також власні дослідження автора під час візиту до КНР з метою залучення китайського досвіду побудови системи фізичного виховання у вітчизняній науковій простір. Результати дослідження показали, що в Китаї уроки фізкультури в школі є обов'язковими, стандарти нормативів загальнодержавні, а іспит з фізкультури впливає на рейтинг випускників шкіл. Зроблено висновок про потребу в Україні інтегрувати досвід побудови системи фізичного виховання КНР, не відкидаючи досягнень радянської педагогіки, а модифікуючи їх у бік індивідуалізації навантажень; зберегти систему державного регулювання, не перетворюючи уроки фізкультури лише на ігри.

Мета: описати та проаналізувати нормативні документи Китаю, які сприяють успішному розвитку управління якістю фізичного виховання в Китаї.

Методи дослідження: емпіричний метод спостереження, комплексний метод аналізу та синтезу.

Результати: на основі аналізу нормативно-правових документів Китайської народної республіки, виділено низку факторів, які визначили успіх в управлінні фізичним вихованням та визначив успіх китайських спортсменів на міжнародній арені. До найважливіших факторів належать: державна підтримка спорту вищих досягнень, підготовка спортивного резерву, науково-методичне забезпечення спортивної підготовки, якісне управління освітнім процесом.

Висновки: у Китаї спостерігаються нові тенденції в розвитку спорту: прагнення до плюралізму, децентралізації та комерціалізації, розвиток спортивної індустрії, посилення представництва та впливу країни в міжнародних спортивних організаціях, активний розвиток масового спорту.

Ключові слова: нормативно-правова база, управління якістю, фізичне виховання, науково-методичне забезпечення, сучасні перетворення.

Zhang LIANG,*orcid.org/0000-0002-57-50-2605*

Postgraduate student at the Department of Translation

Kharkiv National Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

(Kharkiv, Ukraine) *natochka230@gmail.com***QUALITY MANAGEMENT OF PHYSICAL EDUCATION IN CHINA**

The results of the study of scientific literature and documents regarding the conduct of physical education lessons in the schools of the People's Republic of China, as well as the author's own research during a visit to the People's Republic of China with the aim of involving the Chinese experience in building a physical education system in the domestic scientific space, are considered. The results of the study showed that in China, physical education lessons at school are mandatory, standards are nationwide, and the physical education exam affects the rating of school graduates. A conclusion was made about the need in Ukraine to integrate the experience of building the physical education system of the People's Republic of China, not rejecting the achievements of Soviet pedagogy, but modifying them towards the individualization of workloads; to preserve the system of state regulation without turning physical education lessons into games only.

Objective: To describe and analyze China's regulatory documents that contribute to the successful development of physical education quality management in China.

Research methods: empirical method of observation, complex method of analysis and synthesis.

Results: based on the analysis of regulatory documents of the People's Republic of China, a number of factors were identified that determined the success in managing physical education and determined the success of Chinese athletes on the international arena. The most important factors include: state support for high-achieving sports, preparation of a sports reserve, scientific and methodological support for sports training, quality management of the educational process.

Conclusions: new trends in the development of sports are observed in China: a desire for pluralism, decentralization and commercialization, development of the sports industry, strengthening of the country's representation and influence in international sports organizations, active development of mass sports.

Key words: regulatory framework, quality management, physical education, scientific and methodological support, modern transformations.

Вступ. На етапі розвитку суспільства визаним еталоном на формування сучасного світу стало не лише становлення інтелектуально розвиненого, активного і працездатного населення, а й здорової нації, яка б забезпечувала можливість повноцінного розвитку держави з багатим економічним, духовним і інтелектуальним потенціалом. Щоб досягнути найвищої якості фізичного виховання урядом Китайської Народної Республіки було розроблено низку правових документів, які покликані на поліпшення ситуації в країні щодо забезпечення якості фізичного виховання та створення конкуренто-спроможних фахівців у галузі спортивного виховання.

Спорт - це одна з небагатьох арен, на яких країни можуть і хочуть змагатись одна з одною. На сьогоднішній день КНР є ключовим гравцем у світі великого спорту. І це не випадково, адже пріоритетним питанням внутрішньої політики цієї держави є процес фізичного розвитку нації, про що свідчить розробка чіткої нормативно-правової бази, що регулює питання фізичного виховання та спорту: "Закон про спорт КНР" , "Погляд державної ради ЦК КПК на питання про зміцнення організму підлітків спортом" , "Національна програма зміцнення здоров'я" та інші, а також розробка програмних документів для середніх та вищих навчальних закладів, стандартів фізичного розвитку китайського суспільства.

Метою наукового дослідження є опис та узагальнення нормативних документів Китаю, які сприяють успішному розвитку управління фізичного виховання в Китаї.

Матеріал і методи. Матеріалами дослідження стали правові нормативні документи, якими керуються фахівці фізичного виховання з метою підвищення якості фізичного виховання у Китаї, а саме: « Закон про спорт КНР» (1995 р.), « Бачення державної ради ЦК КПК на питання про зміцнення організму підлітків спортом», «Національна програма зміцнення здоров'я» (2009 р.), «Статут громадських культурно спортивних об'єктів» (2003 р.)

У своєму дослідженні ми керувалися емпіричним методом спостереження, комплексним методом аналізу та синтезу

Результати. Провідними функціями спорту вищих досягнень КНР є видовищна, виховна, комунікативна, змагальна та престижна. У світовому спорті цей тип називається стрижневим. Критерій оцінки його ефективності – перемоги на міжнародних змаганнях, спортивні рекорди, призові місця. За цим критерієм оцінюється діяльність спортсменів, тренерів, обслуговуючого пер-

соналу, спортивного клубу, команди, престижу держави. Такий жорсткий критерій призводить до гострої конкуренції, що стимулює мобілізацію всіх ресурсів, оскільки на період активної участі у спорті вищих досягнень спортивна діяльність стає для спортсмена та команди першорядною справою. Діяльність керівництва КНР щодо розвитку спорту вищих досягнень дуже значна, тому й у ході написання статті автором було поставлено завдання охарактеризувати нормативно-правову базу розвитку фізичної культури та спорту з метою узагальнення факторів, які впливають на якісне управління фізичним вихованням.

Дискусія. Закономірним є те, що ключову роль у спортивному та фізкультурному житті країни грає "Закон про спорт КНР" , в якому прописані основні принципи спортивного життя країни. Але при цьому не можна зменшувати важливість нормативної документації, в якій детальніше відображено процес реалізації поставлених цілей.

Чим можна пояснити історію успіху спортсменів Китайської Народної Республіки? Багато авторів минулих років ставили собі це питання. Так, В. Franz виділяє 14 факторів, які визначають успішний розвиток спорту в Китаї в останні роки (Franz, B., 2008: 2):

- державний контроль, підтримка та фінансування успішного розвитку спорту;
- великі людські та фінансові ресурси;
- цільове розподілення фінансових коштів;
- цільове використання позитивного досвіду спортивних систем СРСР та НДР;
- концентрація сил;
- підтримка суспільства;
- концентрована, спланована, цілеспрямована та централізована підготовка спортсменів;
- велике значення дитячого та юнацького спорту;
- жорстка система відбору;
- якісне навчання та роль великої кількості наукових інституцій;
- використання надсучасного спортивного обладнання;
- фізична та морально-вольова підготовленість китайських спортсменів;
- залучення іноземних експертів;
- цілеспрямована підготовка до олімпіад та ігор різного рівня як національне та політичне завдання.

Багато науковців досліджуючи феномен успіху розвитку спорту в Китаї (3, 4), використовують модель «успіх-ресурси» у порівнянні з іншими успішними у спорті країнами (Австралія, Німеччина, Франція, Великобританія, Італія, Росія,

США) виділяють такі складові успіху китайської системи спорту вищих досягнень:

- організаційна структура;
- система пошуку талантів;
- фінансова структура;
- взаємозв'язок із системою освіти;
- розвиток спортивної науки;
- взаємозв'язок із політикою.

Оскільки складно визначити розвиток спортивних досягнень Китайської Народної Республіки в усіх напрямках, були відібрані три фактори. Вони відзначені усіма авторами, які досліджували розвиток спорту вищих досягнень у Китаї у минулому та однозначно назвали їх як найважливіші. Йдеться про роль держави у підтримці спорту вищих досягнень, системному пошуку талантів, включаючи роль спортивних шкіл, а також підтримку спорту вищих досягнень наукою.

Для досягнення поставленої мети передбачалося вирішення поставлених на державному рівні завдань, таких як: поліпшення якості освіти, що досягається за рахунок реалізації гасла "людина – понад усе"; розширення кількості позакласних занять фізичного виховання; залучення до спортивних змагань найбільшої кількості людей; збільшення кількості спортивних заходів; облік кліматичних особливостей областей КНР під час планування заходів щодо розвитку рухової активності громадян, а також розширення державного впливу у сфері фізичної культури та спорту КНР за допомогою збільшення фінансування. Окремої уваги вимагає положення про реформування екзаменаційної системи країни та підвищення рейтингу фізичної культури як обов'язкового тесту під час випускних та вступних іспитів.

Для розвитку фізкультури та спорту, створення духовної цивілізації було прийнято "Закон про спорт КНР". Відповідно до ст. 3 "Закону про спорт", країна повинна дотримуватися цього закону для економічного та соціального розвитку держави та для розвитку національної оборони. Справа з розвитку фізичної культури та спорту має бути включена до національного плану економічного та соціального розвитку. Держава має сприяти системі управління фізичної культури та спорту; заохочувати різні підприємства, установи та громадські організації, які беруть участь у створенні та підтримці справи щодо розвитку фізичної культури та спорту.

У загальних положеннях Закону про спорт прописувалося, що дія закону поширюється на все населення КНР. Ст. 7 цього закону наказує необхідність підтримки національного розвитку наукових досліджень у галузі фізкультури та спорту, просу-

вати передові практичні науки в галузі спорту та спортивних технологічних досягнень.

У цьому законодавчому акті прописувалися основні засади організації суспільної та шкільної фізичної культури. Планувалося, що виховання спортсменів має ґрунтуватися на суворості, науковому навчанні, базуючись на засадах патріотизму, колективізму, соціалізму, етики та дисципліни (Miao, J., 2006: 5). Важливим пунктом цього закону є положення про формування спортивного резерву: "Держава повинна стимулювати та підтримувати розвиток спортивної підготовки у вільний час, щоб у резерві мати відмінні спортивні таланти". Одним із найважливіших факторів, що впливають на розвиток фізичної культури та спорту, крім морально-етичного, є матеріальний, який також прописаний у частині 6 "Закону про спорт", згідно з яким передбачався перегляд принципів фінансування спорту, збільшення інвестиційних потоків у цю галузь.

Враховуючи психологічні особливості різних вікових періодів, у КНР особливе значення приділяється підлітковому періоду. Аналіз "Погляду державної ради ЦК КПК щодо зміцнення організму підлітків спортом" свідчить про регулювання спортивного життя підлітків. Хороше фізичне та психологічне здоров'я підлітків, їх міцне здоров'я та дух, наявність сили волі та насиченої життєвої енергії – це втілення в життя мети про процвітання нації, це прогрес у галузі суспільної культури, це важливий аспект державної суспільної сили".

Сучасний Китай, як і весь сучасний світ, стикається з проблемами погіршення рівня здоров'я організму учнів, зниження загального рівня фізичних показників у підростаючого покоління: сили, витривалості, швидкості. Адже рівень здоров'я організму не тільки впливає на здоров'я та добробут кожної людини, а й на якість здоров'я нації, її трудового потенціалу. Фізична культура та спорт посилюють патріотизм та колективізм, сприяють зміцненню сили волі, є важливим способом розвитку добрих моральних якостей, стимулюють загальний інтелектуальний та моральний розвиток (Guo, J., 2012: 3).

Саме тому в даному документі прописані поточні та майбутні вимоги щодо зміцнення здоров'я та організму підлітків за допомогою спорту: підвищувати фізичну підготовку учнів, створювати працюючий механізм із зміцнення здоров'я на уроках фізкультури у школах, широко розвивати масові спортивні заходи та змагання серед підлітків, покращити гігієну та підвищувати кваліфікацію педагогів, створювати гармо-

нію сімейного та шкільного розвитку підлітків, виховувати у підлітків гарні спортивні звички, пропагувати здоровий спосіб життя, любов до спорту та фізичних вправ.

Відповідно до основних положень цього документа, передбачалося у п'ятирічний термін значно підвищити якісні показники фізичної підготовки підлітків, а саме: виконання підлітками основних вимог на витривалість, силу, швидкість та інші фізичні якості. Спільними зусиллями партії та народу передбачалося вирішення цілого комплексу проблем, серед яких проблеми матеріального плану, а саме – нестача кількості або якості харчування та недостатня матеріально-технічна база спортивних споруд.

Одним із напрямів діяльності уряду та адміністрації КНР є формування громадської думки з приводу підліткового спорту та позитивної соціальної атмосфери. Передбачалося активізація пропаганди та поширення наукових поглядів на освіту, демонстрацію нової ери здорової молоді.

Для досягнення поставлених цілей призначене виконання різних заходів щодо зміцнення здоров'я організму підлітків, а саме: повноцінне виконання директиви " про народні фізичні стандарти здоров'я учнів", виконання "правил роботи з фізкультури та спорту в школі" , постійно розвивати "загальнонаціональні сонячні фізкультурні рухи серед учнів", працюючи з молоддю, виявляти найефективніші методи для подальшої діяльності в цьому напрямку.

Одним із аспектів розвитку спортивного життя також є державне регулювання та нагляд за спортивною діяльністю, яке полягає у збільшенні фінансування спортивного будівництва по всій території КНР, контролі за зростанням спортивних результатів, а також за станом здоров'я у вищих, середніх та початкових навчальних закладах.

Вимоги до фізичної культури та спорту у вищій школі значно зростають, це яскраво висвітлено у вимогах до студентів. Ці вимоги полягають у формуванні професійних якостей, які не обмежуються лише фізичними показниками: силою, спритністю, витривалістю. Передбачається паралельне оволодіння педагогічними методами та прийомами, що сприятимуть підготовці великої кількості кадрів, здатних до викладацької та тренерської діяльності.

Місія формування здорової нації покладається не лише на навчальні заклади – до цього процесу підключено і китайське телебачення, завданням якого було створення високоякісного кінопродукту, спрямованого на популяризацію ідеї розвитку фізичної культури та спорту серед широкого

загалу населення. Яскравим прикладом цього є "Повідомлення про транслявання багатосерійного телесеріалу "Здоров'я - понад усе: паломництво по всебічно розвинених спортивних, передових районах країни". З 29 жовтня 2010 року по 15 січня 2011 на китайському телебаченні транслювалось 30 частин цього фільму, не лише для учнів та молоді, а й для всього населення. країни (Miao, J., 2005: 4). Досягати найвищого результату щодо впровадження програми "сонячної фізкультури" передбачалося шляхом формування позитивної громадської думки, а саме: пропагувати "сонячну фізкультуру та спорт", широко розповсюджувати ідею про здоровий спосіб життя; "Здоров'я - понад усе", "Домагатися стандартів здорового тіла і духу", "Щоденні заняття спортом хоча б протягом однієї години приведуть до благополучного та здорового життя" - такі гасла повинні бути відомі кожній сім'ї і глибоко увійти до свідомості людей" (6). Для досягнення поставлених цілей передбачалося також "підвищувати інтерес до сонячної фізкультури та спорту, формувати повноцінну масову участь в активній фізичній діяльності в китайських вищих навчальних закладах, початкових та середніх школах". Наступним фактором успіху китайського спорту вищих досягнень є тісна співпраця зі спортивною наукою у тренувальній та змагальній діяльності. Після утворення китайської Народної Республіки розпочалося створення мережі спортивних науково-дослідних інститутів за прикладом Радянського Союзу (наприклад, у 1952 р. за допомогою СРСР у Шанхаї засновано першу спортивну школу під назвою Спортивна школа (Хуадон). До початку відкритої політики у Китаї рівень досліджень у спортивній науці був невисоким. Це зумовлювалося відсутністю фінансових коштів, а також тим, що «культурна революція» негативно вплинула на розвиток нової науки. Відповідно до встановленої доктрини того періоду скрізь були закриті наукові інститути. Тільки з 1972 р. почалося їх відновлення.

У китайській спортивній системі нині здійснюються чотири різні моделі розвитку талантів.

1. Югуо тижі – національна система, яка фінансується державою та окремими державними установами. У цій моделі спортсмени віддають 50% своїх доходів від премій та стипендій у федерації та на забезпечення спортивної підготовки.

2. Венджу – модель названа на честь південного китайського міста, яке відоме економічним зростанням та його позитивним ставленням до експериментів капіталістичного характеру: фінансування даної моделі здійснюється обласними та

місцевими управліннями, включаючи підприємства, громадські організації та приватних осіб, які беруть участь у її фінансуванні. Усі вони надають маркетингові проекти із заснованими преміями спортсменам.

3. Чинхуа – модель названа на честь елітного університету в Пекіні, який її розробив та ввів у практику: основними джерелами фінансування тут є університети, що підтримуються підприємствами. Це відображається на освітньому напрямку та, частково, на маркетингових проектах та преміях спортсменам. Вона сприяє не тільки фінансовій підтримці талантів, а й проводить модель подвійної кар'єри, а саме освіту та спорт найвищих досягнень.

4. Дін Джунхуї – модель названа на честь найвідомішого китайського снукер-майстра (більярдиста): фінансування спортсмена здійснюється власною сім'єю. У цьому задіяні громадські та приватні економічні установи, які орієнтовані на перемогу та включені до підтримки талантів.

Починаючи з 2007 р., були прийняті плани щодо розбудови та подальшого розвитку фізичного виховання. 2009 р. 8 серпня було названо «Днем фізичного розвитку всього народу». У лютому 2011 р. було прийнято «План фізичного розвитку всього народу», який діяв до 2015 р. Мета цього плану – значно підвищити кількість міських та сільських жителів, які займаються спортом, в той же час посилити самосвідомість та запровадити вільні відкриті послуги, новий стандарт сервісу спорту. Окрім цього, фізичну культуру та спорт розуміють як символ здоров'я та життєвого щастя. Отже, спорт діє як важливий індикатор національної сили Китаю, цивілізаційного прогресу суспільства та його волі. Ці всі ознаки направлені на підтримку та подальший розвиток масового спорту у Китаї.

Першочергову важливість у сфері регулювання спортивного життя КНР має низка документів, серед яких, насамперед, слід назвати "Національну програму зі зміцнення здоров'я" від 20.06.1995 р. Згідно з "Національною програмою зі зміцнення здоров'я", зміцнення здоров'я молоді та дітей сприяє зростанню потужності держави та процвітанню всього суспільства (86). Метою даного нормативного документа було здійснення координованого розвитку фізичної культури та спорту у рамках національної економіки та національної специфіки. Ст.6 говорить: "Фізичне виховання має ґрунтуватися на вимогах соціалістичної ринкової економіки, а також має місце поглибленню реформ спорту. До кінця століття система управління національною програмою зі зміцнення здоров'я повинна, перш за

все, відповідати структурі соціальної ринкової економіки, механізм функціонування програми повинен розвиватися за рахунок активності народних мас; фундамент національної програми з поліпшення здоров'я має ґрунтуватися на громадській, науковій, індустріальній та законодавчій системах".

Висновки. Аналіз нормативної документації КНР свідчить про реалізацію програми розвитку спорту по всій країні. Для досягнення поставленої мети були залучені всі категорії навчальних закладів, які здійснюють план освітньої політики. Фізична культура та спорт виховує у молоді усвідомлення значущості спорту для повсякденного життя та для досягнення найвищого особистісного успіху. У цьому фізична культура і спорт впроваджуються у навчальних закладах, а й активно стимулюється у державних установах. Таким чином, аналіз "Національної програми" свідчить про "досягнення нового рівня здоров'я суспільства і про вихід на новий рівень, який визначить характерну рису Китаю", а також про стратегічні плани керівництва КНР щодо створення фізично активного та здорового населення, повністю включеного у спортивне життя країни. Позитивною особливістю нормативно-правового забезпечення КНР у сфері фізичної культури та спорту є мобілізація кадрових партійних та непартійних ресурсів задля досягнення поставлених цілей, створення чіткого механізму організації та управління процесами розвитку фізичної культури спорту. Посилення заходів щодо розробки та впровадження стандартів фізичної культури зумовлено "недостатньо швидкою тенденцією до досягнення стандартів у районах проживання національних меншин, районах зі специфічною географічною ситуацією, бідних районах". Важливим також є "Видання Міністерства освіти" щодо "Встановлення забезпечення учнів початкової та середньої школи щоденними одноденними фізичними навантаженнями на території навчального закладу". Таким чином, уряд КНР пішов шляхом реформування системи фізичної культури та спорту з метою виховання здорової та сильної нації, керуючись при цьому насамперед принципом "Здоров'я нації понад усе". Оптимальному та прискореному досягненню поставленої мети служить перетворення нормативно-правової бази, в якій і відображається система реформування фізичної культури загальноосвітніх та вищих навчальних закладів, розширення кількості спортивних об'єктів, а також запровадження спортивних стандартів, до досягнення яких має прагнути населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Burk, V. Stabile Strukturen und neue Tendenzen. In Deutscher Olympischer Sportbund (Hrsg.), Spiele der XXX. Olympiade London 2012. Auswertungen und Analysen 2013, S. 21- 23.
2. Franz, B. China. In Deutscher Olympischer Sportbund (Hrsg.), XXIX. Olympische Spiele Peking 2008. Analysen – Bilanzen – Auswirkungen 2008, S. 48-51.
3. Guo, J. Neue Entwicklungen im chinesischen Spitzensport. Unveröffentlichtes Dokument. Peking 2012.
4. Miao, J. Entwicklung der Sportwissenschaft in China. Weilheim/Teck: Bräuer. 2005.
5. Miao, J.. Die Sportwissenschaft in China. China Journal. Sport und Gesellschaft in China, o. J. (1), 2006, 21-25.

REFERENCES

1. Burk, V. (2013). Stabile Strukturen und neue Tendenzen. In Deutscher Olympischer Sportbund (Hrsg.), Spiele der XXX. Olympiade London 2012. Auswertungen und Analysen [Stable structures and new tendencies. In German Olympic Sports Confederation (ed.), Games of the XXX. London 2012 Olympics. Evaluations and analyses](S. 21- 23) [in German].
2. Franz, B. (2008). China. In Deutscher Olympischer Sportbund (Hrsg.), XXIX. Olympische Spiele Peking 2008. Analysen – Bilanzen – Auswirkungen [China. In German Olympic Sports Confederation (ed.), XXIX. Beijing 2008 Olympic Games. Analysis – Balance Sheet – Effects] (S. 48-51) [in German].
3. Guo, J. (2012). Neue Entwicklungen im chinesischen Spitzensport. Unveröffentlichtes Dokument. [New developments in Chinese elite sport. Unpublished document.] Peking [in German].
4. Miao, J. (2005). Entwicklung der Sportwissenschaft in China. [Development of sports science in China.] Weilheim/Teck: Bräuer [in German].
5. Miao, J. (2006). Die Sportwissenschaft in China. [Sport Science in China]. China Journal. Sport und Gesellschaft in China, o. J. (1), 21-25 [in German].